

ASMENINIO POBŪDŽIO TEISMO SPRENDIMO VYKDYMO PRIVERSTINE TVARKA PROBLEMOS

Remigijus Jokubauskas

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas remigijus.jokubauska@mruni.eu

Vigintas Višinskis

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas vigvigis@gmail.com

Pateikta 2023 m. kovo 8 d., parengta spaudai 2023 m. gegužės 8 d.

DOI: 10.13165/JUR-23-30-1-08

Santrauka. Straipsnyje analizuojamos asmeninio pobūdžio teismo sprendimo priverstinio vykdymo problemos. Tokie teismo sprendimai pasižymi specifine priverstine jų vykdymo tvarka, kadangi juos gali įvykdyti tik konkretus asmuo (skolininkas) ir įprastos priverstinio vykdymo priemonės, naudojamos priverstinai vykdant piniginio pobūdžio teismo sprendimus, iš esmės nėra taikomos. Priverstinį vykdymo procesą reglamentuojantys teisės aktai nustato kelias sankcijas, kurias teismas turi teisę taikyti skolininkui, nevykdančiam asmeninio pobūdžio teismo sprendimo (nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo). Tokios sankcijos reglamentuojamos CPK 145 straipsnio 9 dalyje, 273 straipsnio 3 dalyje ir 771 straipsnio 6 dalyje. Teismų praktikoje kyla nemažai klausimų dėl šių sankcijų taikymo pagrindų aiškinimo, jų tarpusavio suderinamumo. Straipsnyje nagrinėjama, kokiais atvejais teismas turėtų taikyti minėtuose straipsniuose nustatytas sankcijas, kaip jų taikymas leidžia pasiekti vykdy-

mo proceso tikslus. Straipsnyje keliamas klausimas, ar šių sankcijų taikymo pagrindai yra tinkamai reglamentuojami ir ar juos aiškinanti teismų praktika tam tikrais klausimais yra pagrįsta ir suderinama.

Reikšminiai žodžiai: vykdymo procesas, asmeninio pobūdžio teismo sprendimas, bauda priverstinio vykdymo procese, sankcija.

Įvadas

Teismo sprendimas (ar kitas vykdytinas dokumentas)¹ gali būti vykdomas gera valia (savanoriškai) arba priverstinai. Sprendimo vykdymas gera valia (savanoriškai) yra prioritetinis vykdymo būdas. Tokiu atveju skolininkas pats tinkamai įvykdo teismo sprendimą ar kitą vykdytiną dokumentą ir valstybės prievartos priemonės nėra taikomos. Toks vykdytinų dokumentų įvykdymas labiausiai užtikrina skolininko, kreditoriaus ir kitų suinteresuotų asmenų bei valstybės interesus, nes skolininkui nėra taikomos priverstinio vykdymo priemonės, kreditoriaus reikalavimas patenkinamas operatyviai, greičiau atkuriamą socialinę taiką. Tačiau tuo atveju, kai teismo sprendimas (ar kitas vykdytinas dokumentas) nėra vykdomas gera valia (savanoriškai), valstybei tenka pareiga užtikrinti materialinių subjektinių teisių gynimą ir vykdomųjų dokumentų priverstinį įvykdymą. Priešingu atveju, nesant priverstinio vykdomųjų dokumentų įvykdymo mechanizmo, jų vykdymas priklausytų tik nuo skolininko valios, o tai neužtikrintų veiksmingos ir realios pažeistų teisių gynybos².

Šiame straipsnyje nagrinėjamos asmeninio (nepiniginio) pobūdžio sprendimo priverstinio vykdymo problemos. Vykdamas tokio pobūdžio teismų sprendimus priverstine tvarka tenka spręsti teisinę problemą – kokia teisėta valstybės prievarta gali būti taikoma skolininkui, kai jis tokio teismo sprendimo nevykdo. Skirtingai nei vykdamas piniginio pobūdžio sprendimą, kai antstolis suradęs skolininko ar pas trečiuosius asmenis esantį turtą, jį realizuoja įstatyme nustatyta tvarka, asmeninio pobūdžio teismo sprendimų priverstinis vykdymas reikalauja, kad pats skolininkas atliktų konkrečius veiksmus ar nuo jų susilaikytų. Tokiu atveju antstolis negali įvyk-

---

1 Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 584 straipsnio 1–2 dalimi, vykdytinais dokumentais laikomi: „teismo ir arbitražo sprendimai, nutartys, nutarimai ir įsakymai civilinėse bylose, taip pat bylose dėl administracinių teisių santykių; teismo nuosprendžiai, nutartys ir nutarimai baudžiamosiose bylose – tiek, kiek jie susiję su turinio pobūdžio išieškojimais, juridinio asmens veiklos apribojimo ir juridinio asmens likvidavimo bausmių vykdymu; teismo nutarimai administracinių nusizengimų bylose tiek, kiek jie susiję su turinio pobūdžio išieškojimais; teismo patvirtintos taikos sutartys; užsienio teismų ir arbitražų sprendimai – tarptautinių sutarčių ir įstatymų nustatytais atvejais; institucijų ir pareigūnų nutarimai administracinių nusizengimų bylose tiek, kiek jie susiję su turinio pobūdžio išieškojimais; kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kai tarptautinėmis sutartimis ir įstatymais nustatytas jų vykdymas civilinio proceso tvarka“.

2 „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. kovo 19 d. sprendimas byloje *Hornsby prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 18357/91, para. 40“, HUDOC paieška, žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 26 d., <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58020>.

dyti vykdomąjį dokumentą už skolininką (prieš jo valią). Esant tokiai situacijai turi būti sprendžiama, kaip teisėtomis valstybės prievartos priemonėmis skolininkas gali būti priverčiamas sprendimą įvykdyti.

Sankcijos dėl asmeninio pobūdžio teismo sprendimų vykdymo numatytos skirtingose įstatymo straipsniuose, konkrečiai CPK 145 straipsnio 9 dalyje, 273 straipsnio 3 dalyje, 771 straipsnio 6 dalyje. Iš esmės visose šiuose straipsniuose nustatytos sankcijos yra susijusios su asmeninio pobūdžio teismo sprendimo vykdymu. Tačiau šiose normose nustatytų sankcijų taikymas kelia tam tikrų praktinių problemų. Pavyzdžiui, praktikoje kyla klausimas, ar jos taikytinos už tuos pačius neteisėtus veiksmus. Koks yra jų tikslas? Koks yra jų tarpusavio santykis? Ar šios sankcijos, reglamentuojamos skirtingose CPK dalyse, yra viena su kita suderinamos? Ar galima šių sankcijų taikymo konkurencija? Galiausiai, kyla klausimas, kokių tikslų siekiama jas taikant.

Šio straipsnio tikslas – išnagrinėti asmeninio pobūdžio sprendimų (nutarčių) nevykdymo praktines problemas ir sankcijų, taikomų už jų nevykdymą, tikslus bei jų suderinamumo problematiką. Šiam tikslui pasieti keliami tokie uždaviniai: i) nustatyti asmeninio pobūdžio teismo sprendimo ir jo priverstinio vykdymo ypatumus; ii) išnagrinėti CPK 273 straipsnio 3 dalyje nustatytos sankcijos tikslus ir jos taikymo problemas; iii) išanalizuoti CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytos sankcijos tikslus ir jos taikymo problemas; iii) įvertinti CPK 273 straipsnio 3 dalyje ir 771 straipsnio 6 dalyje nustatytų sankcijų suderinamumą; iv) atskleisti tam tikras CPK 145 straipsnio 9 dalyje reglamentuojamų sankcijų už asmeninio pobūdžio laikinųjų apsaugos priemonių nevykdymą taikymo problemas.

Sankcijų už asmeninio pobūdžio teismo sprendimo nevykdymą problemos Lietuvos vykdymo teisės doktrinoje dar nebuvo analizuotos, nėra atlikta jų suderinamumo analizė. Atskiri, pavieniai šiame straipsnyje nagrinėjami klausimai buvo analizuoti kituose teisės doktrinos darbuose³. Nagrinėjamos temos aktualumą rodo ir tai, kad tarptautinėse rekomendacijose, susijusiose su veiksmingo vykdymo proceso užtikrinimu, asmeninio pobūdžio teismo sprendimų priverstinio vykdymo problemai dėmesio iš esmės neskiriama⁴. Tai rodo, kad nagrinėjamiems klausimams reikia

3 Egidija Stauskienė, „Teisinė vykdymo proceso prigimtis“, *Jurisprudencija* 91, 1 (2007): 72–77; Vigintas Višinskis, „Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos“ (daktaro disertacijos santrauka, Lietuvos teisės akademija, 1999); Stasys Vėlyvis, Vigintas Višinskis ir Inga Žalėnienė, „Antstolio procesinių veiksmų apskundimas“, *Jurisprudencija* 91, 1 (2007): 21–27, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudencija/article/view/2770>; Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Egidija Tamošiūnienė ir Vigintas Višinskis, *Vykdyto procesas: asmenų teisių ir pareigų balansas* (MRU, 2022); Wendy A. Kennett, *Enforcement of Judgments in Europe* (Oxford University Press, 2001); Cornelis Hendrik van Rhee, Alan Uzelac, *Enforcement and Enforceability – Tradition and Reform* (Intersentia, 2010).

4 „Consultative Council of European Judges Opinion No. 13 (2010) on the Role of Judges in the Enforcement of Judicial Decisions, para. 6–8“, žiūrėta 2023 m. vasario 26 d., <https://rm.coe.int/168074820e>; „Council of Europe Committee of Ministers Recommendation Rec(2003)17 of the Committee of Ministers to Member States on Enforcement“, Council of Europe, žiūrėta 2023 m. vasario 26 d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805df135; „The good practice guide

mokslinės diskusijos ir sisteminės jų analizės. Darbe daugiausia dėmesio skiriama vykdymo procesą reglamentuojančių teisės normų tarpusavio suderinamumo ir jų aiškinančios teismų praktikos analizei. Taikant apibendrinamąjį, sisteminės analizės ir loginį metodus pateikiamos išvados ir siūlymai dėl priverstinio vykdymo procedūrų taikymo tobulinimo sprendžiant klausimus dėl priverstinio asmeninio pobūdžio teismo sprendimų vykdymo.

1. Asmeninio pobūdžio teismo sprendimai ir jų priverstinio vykdymo ypatumai

Teismo sprendimo pobūdis priklauso nuo teismo taikomo ginčą laimėjusios šalies civilinių teisių gynybės būdo. Teismo taikomi civilinių teisių gynybės būdai nustatyti CK 1.138 straipsnio 1 dalyje. Ieškovas, reikšdamas reikalavimą teismui, turi pasirinkti, kokių konkrečių būdu (būdais) jis sieks apginti savo pažeistas teises (CPK 135 straipsnio 1 dalies 4 punktą). Teismo sprendime nustatytas pažeistų subjektinių teisių gynybės būdas atspindi ir konkretų skolininkui nustatytą įpareigojimą, t. y. kokius veiksmus jis turi atlikti, kad sprendimas būtų įvykdytas (pasiektas realus teisingumo vykdymas).

Europos Tarybos 2003 m. paskelbtoje rekomendacijoje nurodoma, kad vykdytas suprantamas kaip teismo sprendimo ir kitų teisminių ar neteisminių vykdomųjų dokumentų, kuriais reikalaujama, kad skolininkas atliktų veiksmus, susilaikytų nuo veiksmų ar sumokėtų kitai šaliai tai, kas priteista, realus įgyvendinimas (angl. *putting into effect*)⁵. Taigi, iš sprendimo turi būti aišku, koks konkretus pažeistų subjektinių teisių gynybės būdas yra taikomas ir kokius veiksmus skolininkas yra įpareigojamas atlikti.

Toks asmeninio pobūdžio reikalavimo, numatyto teismo sprendime vykdymas, primena prievolių teisėje išskiriamas asmeninio pobūdžio prievolės, kurias dėl jų ypatumų gali atlikti skolininkas. Prievolių skirstymas pagal jų vykdymo prigimtį buvo pripažįstamas romėnų teisėje, kurioje išskirta, kad skolininkas turėtų pareigą duoti (lot. *dare*), daryti (lot. *facere*), atlikti kitus veiksmus (lot. *praestare*)⁶. Asmeninio pobūdžio prievolių vykdymo nuostatų galima aptikti ir CK prievolių teisę reglamentuojančiuose straipsniuose. Pavyzdžiui, remiantis CK 6.61 straipsnio 2 dalimi, „jeigu skolininkas neįvykdo prievolės atlikti tam tikrą darbą ar veiksmą, kuriuos atlikti gali tik jis pats, tai kreditoriaus reikalavimu teismas iš skolininko išieško kreditoriaus

---

on enforcement of judicial decisions prepared by European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) (2015)“, žiūrėta 2023 m. vasario 26 d., <https://rm.coe.int/european-commission-for-the-efficiency-of-justice-cepej-good-practice-/16807477bf>.

5 „Council of Europe Committee of Ministers Recommendation Rec(2003)17 of the Committee of Ministers to Member States on Enforcement“, Council of Europe, žiūrėta 2023 m. vasario 26 d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805df135.

6 Rafael Domingo, *Roman Law: An Introduction* (Routledge, 2018), 181.

naudai baudą. Baudos dydį nustato teismas. Išieškoma bauda gali būti vienkartinė arba mokama už kiekvieną praleistą dieną, kol skolininkas įvykdys prievolę“. Teismų praktikoje nurodoma, kad „tokio pobūdžio prievolėmis paprastai nėra turтино pobūdžio prievolės, kurių įvykdymą kreditorius gali gauti iš alternatyvaus šaltinio“⁷.

Minėtas teismo sprendimo skirstymas pagal sukeliamas teises pasekmes gali būti atsižvelgiant į tai, ar teismas nusprendžia priteisti iš vienos šalies tam tikrą pinigų sumą (pavyzdžiui, priteisiant iš vieno šalies sumokėti skolą kitai šaliai), ar nustato atlikti tam tikrus veiksmus, nesusijusius su pinigų mokėjimu (pavyzdžiui, įpareigoja šalį atlikti tam tikrą veiksmą ar susilaikyti nuo jo atlikimo). Sprendimo pobūdis nustatomas pagal jo rezoliucinę dalį (CPK 270 straipsnio 5 dalis). Teisingas sprendimo rezoliucinės dalies suformulavimas yra neatsiejama veiksmingo priverstinio vykdymo proceso užtikrinimo sąlyga, nes „vykdomajame rašte turi būti nurodoma su išieškojimu susijusi rezoliucinė sprendimo dalis pažodžiui“ (CPK 648 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Todėl iš rezoliucinės sprendimo dalies turi būti aišku, kaip turėtų būti vykdomas sprendimas, ar jis yra piniginio ar nepiniginio pobūdžio⁸. Teismas, formuluodamas asmeninio pobūdžio sprendimo rezoliucinę dalį, turi įvertinti, kaip toks sprendimas galėtų būti vykdomas priverstine tvarka, jeigu skolininkas jo neįvykdys gera valia (savanoriškai). Tik konkrečių teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje nustatytų materialinių pasekmių pasiekimas laikomas tinkamu teismo sprendimo įvykdymu.

Asmeninio pobūdžio sprendimais laikomi tokie, kuriuos dėl teismo taikytos pažeistų subjektinių teisių gynbos gali atlikti tik pats skolininkas. Tai gali būti sprendimai dėl įpareigojimo atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti, grąžinimo į darbą, tėvų bendravimo su nepilnamečiu vaiku tvarkos nustatymo ir kt. Pagrindinis kriterijus, atskiriantis asmeninio pobūdžio sprendimo vykdymą nuo kitų sprendimų, yra būtent sprendimo vykdymo *neatsiejamumas nuo asmens*, kuris pagal sprendimą ir turi atlikti konkrečius veiksmus (susilaikyti nuo jų atlikimo).

Asmeninio pobūdžio teismo sprendimai pasižymi tuo, kad jų priverstinis vykdymas reikalauja, kad būtent atsakovas įvykdytų konkrečius teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje nurodytus veiksmus (CPK 279 straipsnio 4 dalis). Tokie teismo sprendimai vykdomi laikantis bendrųjų priverstinio vykdymo procesą reglamentuojančių nuostatų. CPK 771 straipsnyje nustatyta sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, ir privalomųjų nurodymų įvykdymas. Asmeninio pobūdžio teismo sprendimų bendroji vykdymo tvarka reglamentuojama CPK LVII skyriuje, kurio 763 straipsnyje nustatyta, kad „teismo sprendimai vykdomi laikantis bendrų CPK VI dalyje nurodytų nuostatų su šiame skyriuje nurodytomis iš-

7 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-213/2014“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresnimupaiska/tekstas.aspx?id=5dc73f84-7020-45ed-87a3-2e9c997c1c62>.

8 Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Egidija Tamošiūnienė ir Vigintas Višinskis, *Vykdomo procesas: asmenų teisių ir pareigų balansas* (MRU, 2022), 220.

intimis. Jeigu atsakovas teismo sprendimu yra įpareigotas atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, nesusijusius su turto ar lėšų perdavimu, tačiau savo iniciatyva jų neatlieka, taikomos CPK 771 straipsnyje nustatytos priverstinio vykdymo priemonės – antstolis apie tai surašo sprendimo nevykdymo aktą ir perduoda jį antstolio kontoros buveinės vietos apylinkės teismui, o šis priima nutartį taikyti sprendime nurodytas pasekmes, kadangi skolininkas neatliko tam tikrų veiksmų (CPK 771 straipsnio 1, 2 dalys)⁹.

Analizuojant asmeninio pobūdžio teismų sprendimų vykdymo problematiką klausimų kyla tuo atveju, kai tenka spręsti, kaip toks sprendimas turi būti įvykdomas priverstinai. Kaip tinkamai įvykdyti asmeninio pobūdžio teismo sprendimą, jeigu jame nustatytus veiksmus atlikti ar nuo jų susilaikyti gali tik konkretus asmuo – atsakovas? Ar tokiu atveju apskritai taikytinos priverstinio vykdymo priemonės? Ar tai, kad tokį sprendimą įvykdyti gali tik pats skolininkas, nereiškia, kad priverstinio vykdymo priemonės asmeninio pobūdžio teismo sprendimo priverstinio vykdymo atveju netaikytinos, o vienintelė galima procesinė prievartos priemonė prieš skolininką yra sankcija, kurios tikslas – paskatinti (priversti) skolininką įvykdyti sprendimą?

Antstolis, priverstinai vykdydamas asmeninio pobūdžio teismo sprendimą, siekia taikyti priemones, kurios priverstų skolininką jį įvykdyti (CPK 624 straipsnio 2 dalis). Tačiau skolininkui nevykdant tokio teismo sprendimo, veiksmingos teisės į teisminę gynybos reikalavimai, išieškotojo teisių ir teisėtų interesų apsauga reikalauja, kad valstybė nustatytų efektyvų ir tokių teismo sprendimų priverstinio vykdymo mechanizmą. Priverstinis vykdymo procesas nėra skirtas nubausti skolininką, todėl jame taikomos prievartos priemonės turi būti naudojamos proporcingai, tiek kiek reikia pasiekti pagrindinį šio proceso tikslą – įvykdyti vykdomąjį dokumentą.

Viena iš priverstinio vykdymo priemonių yra „skolininko įpareigojimas atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti“ (CPK 624 straipsnio 2 dalies 8 dalis). Tačiau savaime tokios priverstinės vykdymo priemonės taikymas (antstolio reikalavimas įvykdyti sprendimą) neleidžia pasiekti pagrindinio tokių sprendimų priverstinio vykdymo proceso tikslo – vykdomojo dokumento tinkamo įvykdymo. Todėl nesant kitų galimybių CPK nustatytas priverstinis asmeninio pobūdžio sprendimų vykdymas yra siejamas su sankcijų (baudų) taikymu atsakovui. Europos Tarybos rekomendacijose pažymima, kad vidaus teisėje gali būti nustatytos atitinkamos baudos (angl. *penalties*), kurios sustabdytų ir nubaustų skolininką, jeigu jis atlieka veiksmus, kurie sukelia neteisėtas kliūtis (angl. *wrongful obstructions*) (pavyzdžiui, reikalavimas sumokėti periodinę baudą dėl sprendimo nevykdymo ir / ar nuostolių atlyginimas)¹⁰.

9 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-315-684/2019“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 6 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d3dedffb-d6dc-4dcf-9e6d-d1112a6b66c8>.

10 „The good practice guide on enforcement of judicial decisions prepared by European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) (2015)“, žiūrėta 2023 m. vasario 26 d., <https://rm.coe.int/european-commission-for-the-efficiency-of-justice-cepej-good-practice-/16807477bf>

Apibendrinant galima teigti, kad asmeninio pobūdžio teismo sprendimai yra tokie sprendimai, kuriuos dėl teismo taikytos pažeistų subjektinių teisių gynybos gali atlikti tik pats skolininkas. Todėl įprastos priverstinės vykdymo priemonės tokiu atveju iš esmės netaikytinos. Tokiu atveju, siekiant priversti skolininką įvykdyti sprendimą, taikomos įstatyme nustatytos sankcijos. Šių sankcijų tikslas yra ne nubausti skolininką, bet taikant piniginio pobūdžio sankcijas priversti atlikti sprendime nustatytus veiksmus.

2. CPK 273 straipsnio 3 dalyje nustatytos sankcijos tikslai ir taikymo ypatumai

Reikalavimai asmeninio pobūdžio teismo sprendimui nustatyti CPK 273 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje reglamentuojama teismo teisė nustatyti, kad atsakovui nevykdžius teismo sprendimo „ieškovas turi teisę atlikti tuos veiksmus arba imtis priemonių jiems nutraukti atsakovo lėšomis ir kartu išieškoti iš atsakovo reikiamas išlaidas“. To paties straipsnio 2 dalyje reglamentuojama teismo teisė „priimti sprendimus, nurodytus statybų santykius reglamentuojančiuose teisės aktuose“, kai teismas nagrinėja klausimus, susijusius su statybos pažeidžiant teisės aktų reikalavimus padarinių šalinimu. Vadovaujantis aptarto straipsnio 3 dalimi, teismui suteikta teisė tokia sprendime nustatyti sankciją (baudą) atsakovui, „jei jis per nustatytą terminą neįvykdys sprendimo ar nenutrauks jame nurodytų veiksmų“.

CPK 273 straipsnio 1–2 dalys yra suformuluotos kaip teismo teisė („*teismas gali*“) priimant asmeninio pobūdžio sprendimą nustatyti tam tikrus su jo priverstine jo vykdymo tvarka susijusius klausimus ir (ar) iškart nurodyti, kaip turi elgtis šalys jeigu atsakovas sprendimo nevykdo gera valia (savanoriškai)¹¹. Tai rodo, kad teismui priimant asmeninio pobūdžio sprendimą suteikiama diskrecija nuspręsti dėl tokio sprendimo nevykdymo pasekmių jau sprendime. Teismas, priimdamas asmeninio

---

11 Vertinant CPK 273 straipsnio 1 ir 2 dalyse reglamentuojamų teisės normų dispozicijoje vartojamą sąvoką *gali*, kyla klausimas, ko iš tikrųjų siekiama tokiu teisiniu reguliavimu. Ar taip pripažįstama, kad teismas turi gebėjimus atlikti nustatytus veiksmus, ar turi reikiamą kompetenciją juos atlikti, ar vis dėlto jas reiktų suprasti kaip teismui suteikiamą kompetenciją (teisę) atlikti šiuos procesinius veiksmus. Atsižvelgiant į šio straipsnio tikslus, sisteminius teismo sprendimui keliamus reikalavimus, reglamentuojančius teisės normų struktūrą, galima teigti, kad taip įstatymų leidėjas nustatė teismo teisę esant poreikiui priimti atitinkamus sprendimus. Nors sąvoka *teismas gali (negali)* CPK vartojama ne vieną kartą, žodis *gali (negali)* teisiniame reguliavime yra neretai vartojamas klaidingai, nes reiškia ne konkretaus teisinio santykio dalyvio (pavyzdžiui, teismo) teisę atlikti konkrečius veiksmus, bet nevienareikšmišką gebėjimą ar negebėjimą juos atlikti dėl neaiškių priežasčių. Neaiškumų sistemaiškai aiškinant teismo teises civiliniame procese suteikia ir tai, kad kitais atvejais įstatymų leidėjas, apibrėždamas teismo kompetenciją, vartoja sąvoką *teismas turi teisę*, kuri tiksliai atskleidžia, kad teismas turi kompetenciją atlikti konkrečius procesinius veiksmus. Tokių skirtingų teismo kompetenciją apibūdinančių sąvokų naudojimas kelia teisinį neaiškumą ir nekonkretumą, nes aiškūs teisiniai terminai, pavyzdžiui, *turi teisę*, pakeičiami labiau buitinei kalbai priskirtiniais terminais, kurie dėl savo neapibrėžtumo kelia teisinį neaiškumą. Teisiniame reguliavime naudojamą sąvokų problema aptariama teisės doktrinos darbuose, pavyzdžiui, Alfonsas Vaišvila, *Teisinis personalizmas: teorija ir metodas* (Vilnius: Justitia, 2010), 134.

pobūdžio sprendimą ir iš anksto modeliudamas galimą jo nevykdymo gera valia (savanoriškai) scenarijų, turėtų įvertinti, ar tikslinga iš anksto teismo sprendime aptarti klausimą dėl jo nevykdymo gera valia (savanoriškai). Šio straipsnio taikymas – tai teismo sprendimo priėmimo ir priverstinio vykdymo proceso sąsaja, kai teismas „įsiterpia“ į galimą priverstinį sprendimo vykdymą ir nustato sankciją už jo nevykdymą dar sprendimo priėmimo metu.

CPK 273 straipsnio 3 dalyje nustatytos dvi sprendimo vykdymui reikšmingos taisyklės: i) teismas turi nustatyti, per kokį terminą atsakovas sprendimą turi įvykdyti. Taip teismas nustato, per kokį laiko tarpą atsakovas, nenaudojant priverstinio vykdymo priemonių, privalo atlikti sprendime nurodytus veiksmus. Toks teismo nustatytas terminas turi būti protingas, atitikti ginčo šalių interesus; ii) teismas turi nustatyti baudą, skiriamą skolininkui, jei jis sprendimo neįvykdo per nustatyta terminą. Taip teismo nustatyto termino pažeidimas (sprendimo neįvykdymas) yra pagrindas taikyti skolininkui teisinę sankciją (baudą). Priešingu atveju, teismui neskiriant tokios sankcijos, atsakovas nebus skatinamas sprendimo įvykdyti, o veiksminga pažeistų ieškovo teisių gynyba taptų iliuzinė¹².

Sprendžiant, kada teismas turėtų sprendime nustatyti jo vykdymo tvarką (terminą) ir sankciją už neįvykdymą, reikia įvertinti tokios teisės išimtinumą. Nors priverstinis vykdymo procesas yra sudėtinė teisės į teisingą teismą dalis (neatskiriama veiksmingų pažeistų subjektinių teisių apsaugos priemonė)¹³, bylos nagrinėjimo iš esmės metu sunku nuspėti, kaip bus vykdomas teismo sprendimas (ar tenkinus ieškinį atsakovas vykdys sprendimą gera valia (savanoriškai). Tačiau dėl sprendžiamų subjektinių teisių reikšmės, socialinių visuomeninių santykių svarbos, dėl kurių kilo ginčas, teismas turi teisę nustatyti konkretų sprendimo vykdymo terminą ir nustatyti sankciją, kuri būtų taikoma atsakovui sprendimo tinkamai neįvykdžius gera valia (savanoriškai). Tokie asmeninio pobūdžio sprendimai gali būti susiję, pavyzdžiui, su nepilnamečio vaiko perdavimu vienam iš tėvų, statinio nugriovimu, turto perdavimu ieškoviui, klaidinančios informacijos paneigimu ir pan. Tokios sankcijos nustatymas teismo sprendime, visų pirma, atlieka skatinamąją funkciją, nes tinkamai nevykdydamas teismo sprendimo atsakovas patirs finansinių nuostolių.

CPK 273 straipsnio 3 dalies taikymo problemos ir jos taikymo atvejai atskleidžiami teismų praktikoje. Pavyzdžiui, kasacinio teismo nagrinėtoje byloje, kurioje viena žiniasklaidos įmonė buvo įpareigota „per 15 dienų nuo nutarties priėmimo dienos pašalinti iš atsakovės valdomo interneto naujienų portalą straipsnius“, teismas taip pat nusprendė, kad „jeigu atsakovė per nustatytą terminą neatliktų šių veiksmų, jai skirtina 100 Eur bauda už kiekvieną teismo sprendimo neįvykdymo dieną (CPK

12 „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. kovo 19 d. sprendimas byloje *Hornsby prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 18357/91, para. 40“, HUDOC paieška, žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 26 d., <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58020>.

13 Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnis, Konvencijos 6 straipsnis, CPK 2 straipsnis.

273 straipsnio 3 dalis)¹⁴. Tačiau kitu atveju skolininkas buvo įpareigotas per tris mėnesius nuo teismo nutarties priėmimo dienos atlikti konkrečius veiksmus (išmontuoti infiltravimo lauko dalį), bet nenustatė baudos tam atvejui, jeigu skolininkas tokių veiksmų neatliktų¹⁵.

Įstatyme nustatyta tvarka, kaip sprendžiamas klausimas dėl sankcijos taikymo atsakovui, kai jis tinkamai neįvykdymo teismo sprendimo. Tuo atveju, kai nevykdomas teismo sprendimas pagal CPK 273 straipsnyje 1 dalyje nustatytą tvarką, remiantis CPK 771 straipsnio 2 dalimi, atliekami tokie veiksmai:

- antstolis surašo sprendimo nevykdymo aktą ir perduoda jį apylinkės teismui;
- teismas sprendžia, ar taikyti sprendime nurodytas pasekmes.

Tai leidžia spręsti, kad sprendimas, kuriuo nustatytos teisinės pasekmės, yra tik pagrindas, kuriuo remdamasis apylinkės teismas vėliau priima nutartį, kuria yra įvertina, ar teismo sprendimas iš tikrųjų nėra įvykdytas pagal nustatytą tvarką, o „antstolio surašytas sprendimo neįvykdymo aktas perduodamas sprendimą priėmusiam teismui, kuris išsprendžia sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimą pagal CPK 284 straipsnyje nustatytas taisykles, priima nutartį, kuria pakeičia sprendimo vykdymo tvarką ir nustato išieškotojui teisę atlikti už skolininką jo lėšomis teismo sprendime nurodytus veiksmus (CPK 771 straipsnio 3 dalis)¹⁶.

Taip pat gali kilti klausimas, ar bauda pagal CPK 273 straipsnio 3 dalį gali būti vienkartinė ir (ar) tęstinė (periodinė). Atsižvelgiant į nurodytus tikslus, kurių siekiama taikant tokią sankciją ir vykdymo proceso tikslą, skiriama bauda gali būti tiek vienkartinė, tiek tęstinė (periodinė) ir skaičiuojama už kiekvieną teismo sprendimo neįvykdymo dieną. Kiekvienu atveju teismas, sprenddamas dėl galimo priverstinio teismo sprendimo vykdymo, turėtų įvertinti, kokio pobūdžio bauda būtų efektyvi ir proporcinga.

CPK 771 straipsnio 2 dalyje, skirtingai nei šio straipsnio 6 dalyje numatytu atveju, įstatymas nenustato, kokias aplinkybes, kokia tvarka (kviečiant ar ne į teismo posėdį vykdymo proceso šalis, antstolį) turėtų vertinti teismas, gavęs prašymą skirti baudą, kai nėra vykdomas sprendimas. Minėtame straipsnyje tik nurodyta, kad teismas, gavęs antstolio prašymą, turi įvertinti, ar skolininkas neatliko tam tikrų veiksmų, kurie buvo nustatyti sprendime. Kitaip tariant, įstatymas tik reikalauja teismo įvertinti, ar atsakovas įvykdė sprendimą.

14 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-513-916/2016“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=f64831d0-809d-44d8-a032-0040c9452c1a>

15 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-95-695/2019“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=0993a273-6229-44bb-ace2-266d7c063dff>

16 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-520/2013“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=92fb9f58-3eb2-4246-bdd5-16dccc2e436>

Sprendžiant dėl CPK 273 straipsnio 3 dalyje nurodytos sankcijos taikymo reikia įvertinti tai, kad ji siejama su tuo, kad atsakovas „per teismo sprendimą nustatytą terminą neįvykdys sprendimo ar nenutrauks nurodytų veiksmų“. Tuo atveju, kai atsakovas įpareigojamas atlikti tam tikrus veiksmus, teismo sprendimo vykdymas gali priklausyti ne tik nuo paties atsakovo, bet nuo kitos ginčo šalies valios (ji turi daiktą priimti). Jeigu teismas sprendime nurodys, kad atsakovas ieškoviui turi atlikti tam tikrus veiksmus, kurių atlikimui reikia, kad ieškovas dalyvautų ir (ar) atliktų konkrečius veiksmus, tai reiškia, kad tinkamas teismo sprendimo vykdymas priklauso ne tik nuo atsakovo, bet ir nuo ieškovo. Todėl teismas, priimdamas asmeninio pobūdžio sprendimą ir iš anksto modeliuodamas galimą jo nevykdymo gera valia (savanoriškai) scenarijų, turėtų įvertinti, kaip gali susiklostyti sprendimo vykdymas, ar jis priklauso išimtinai nuo paties atsakovo, ar galbūt ir nuo papildomų kitos šalies veiksmų.

Praktikoje gali susiklostyti taip, kad teismo sprendimo priėmimo metu egzistavo viena situacija, tačiau priėmus sprendimą, pradėjus priverstinio vykdymo veiksmus dėl tam tikrų aplinkybių pasikeitimo, gali paaiškėti, kad įvykdyti teismo sprendimą jame nustatyta konkrečia tvarka yra neįmanoma. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad sprendimo įvykdyti objektyviai nėra įmanoma, nes atsakovė buvo įpareigota sudaryti konkretų žemės sklypo pirkimo–pardavimo sandorį, tačiau vykdymo proceso metu neteko nuosavybės teisės ir galimybės disponuoti žemės sklypu. Kasacinis teismas nusprendė, kad tokiu atveju skolininkui negali būti taikoma sankcija dėl sprendimo nevykdymo: „Vykdymo procese susiklosčius tokiai teisinei padėčiai, kai teismo sprendimo, įpareigojančio skolininką sudaryti sutartį dėl individualiais požymiais apibūdinto daikto pardavimo, vykdymas nėra įmanomas, nes skolininkas netekęs nuosavybės teisės į tokios sutarties dalyką ir vyksta teismo procesas dėl šio daikto gražinimo skolininko nuosavybėn, t. y. galimybės įvykdyti teismo nustatytą įpareigojimą atkūrimo, antstolis turėtų svarstyti galimybę sustabdyti vykdomąją bylą ar atidėti vykdymo veiksmus, ar kreiptis dėl vykdymo tvarkos išaiškinimo CPK 589 straipsnio nustatyta tvarka, ar pasinaudoti kitais vykdymo proceso instrumentais pagal susiklosčiusią teisinę ir faktinę bylos situaciją.“¹⁷

Tokie teismų praktikos pavyzdžiai rodo, kad nors sprendimas (kaip ir jo dalis dėl vykdymo termino ir baudos nustatymo) patenka į sprendimo privalomumo principą (CPK 18 straipsnis), jam taikoma galutinio teismo sprendimo (lot. *res judicata*) galia (CPK 279 straipsnio 4 dalis), dėl vykdymo procese susiklosčiusių aplinkybių sprendimo privalomumas priklauso nuo to, dėl kokių priežasčių jis nėra vykdomas. Būtent asmeninio pobūdžio teismo sprendimo vykdymo atveju gali susiklostyti situacija, kai skolininkas sutinka atlikti sprendime nurodytus veiksmus, tačiau sprendimas negali būti įvykdytas dėl kitos šalies išieškotojo kaltės. Tokiu atveju laikytina, kad atsakovas nėra atsakingas už teismo sprendimo nevykdymą ir turėtų būti sprendžiama dėl

17 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-315-684/2019“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 15 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/textas.aspx?id=d3dedffb-d6dc-4dcf-9e6d-d1112a6b66c8>.

vykdamosios bylos nutraukimo. Tai leidžia teigti, kad antstoliui pareiškus prašymą skolininkui taikyti sprendime nustatytas jo nevykdymo pasekmes, turi būti įvertinta ir tai, ar sprendimas nėra vykdomas dėl kitos šalies veiksmų (neveikimo), ar dėl nuo šalių valios nepriklausančių aplinkybių (pavyzdžiui, išnykus daiktui, kurį atsakovas turėjo perduoti išieškotojui). Todėl teismas priverstinio vykdymo proceso metu turi įvertinti aplinkybes, dėl ko sprendimas nėra vykdomas ir kokiomis šiame procese taikomomis priemonėmis turi būti užtikrinamas sprendimo vykdymas. Teismas priverstinio vykdymo procese ne sprendžia ginčą iš naujo, o tik vertina, kaip užtikrinti jo tinkamą įvykdymą.

Taikant CPK 273 straipsnio 3 dalį kyla klausimas, kam turėtų būti mokama už teismo sprendimo nevykdymą paskirta bauda. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad „CPK 273 straipsnio 3 dalyje ir 771 straipsnio 6 dalyje reglamentuojamos baudos yra skiriamos tuo pačiu pagrindu, t. y. už analogiško pobūdžio prievolės nevykdymą, abi teisės normos reglamentuoja analogiškas baudas, kurios, atsižvelgiant į CPK 771 straipsnio 6 dalies aiškią nuostatą, skiriamos išieškotojo naudai“¹⁸. Sistemškai aiškinant CPK teisės normas galima teigti, kad įprastai teismo paskirta bauda turi būti mokama į valstybės biudžetą. Kai teismo skirta bauda gali būti skiriama kitos proceso šalies naudai, tai aiškiai būna nustatyta teisės normose, pavyzdžiui, CPK 95 straipsnio 2 dalis, 771 straipsnio 6 dalis. Nesant aiškiai nustatytos taisyklės, kad CPK 273 straipsnio 3 dalies pagrindu paskirta bauda gali būti mokama išieškotojui, laikytina, kad šiame straipsnyje nustatyta ir teismo CPK 771 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka paskirta bauda yra mokama į valstybės biudžetą. Tačiau abejotina, ar toks teisinis reguliavimas yra pagrįstas. Vykdymo procese siekiama kuo operatyviau įvykdyti vykdomąjį dokumentą, o jo nevykdant neigiamas pasekmes gali patirti būtent išieškotojas. Taip pat neaiškumų kelia, kaip tokiu atveju turėtų būti išduodamas vykdomasis raštas dėl teismo paskirtos baudos sumokėjimo. Siekiant teisinio aiškumo, vykdymo proceso tikslų įgyvendinimo, svarstyтина, kad CPK 273 straipsnio 3 dalyje turėtų būti nustatyta atitinkama taisyklė, kaip ir CPK 771 straipsnio 6 dalyje, pagal kurią bauda už kiekvieną uždelstą įvykdyti sprendimą arba privalomąjį nurodymą dieną skiriama išieškotojo naudai.

Apibendrinus galima teigti, kad CPK 273 straipsnio 3 dalyje reglamentuojama sankcija turėtų būti taikoma išimtiniais atvejais, kai dėl ginčo teisinio santykio ypatumų tikslinga nustatyti konkrečią sprendimo vykdymo tvarką ir sankciją už jo nevykdymą. Teismui pagal antstolio kreipimąsi vertinant, ar sprendime nustatyta sankcija taikytina, turi būti išnagrinėtos aplinkybės, dėl kurių sprendimas neįvykdytas. Faktinės aplinkybės, susijusios su sprendimo vykdymu teismo sprendimo priėmimo ir vykdymo metu, gali būti pasikeitusios, todėl svarbu nustatyti, ar sprendimas neįvykdytas dėl skolininko kaltės ar nuo jo nepriklausančių aplinkybių.

18 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-213-248/2019“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresnimupaieska/tekstas.aspx?id=5d696a7e-726a-48d6-97ab-9a92653e7046>.

3. CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytos sankcijos tikslai ir taikymas

CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad „jeigu per teismo nustatytą terminą neįvykdytas sprendimas, įpareigojęs skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, kuriuos gali atlikti arba nutraukti tiktai pats skolininkas, ar sprendimas, įpareigojęs pašalinti statybos pažeidžiant teisės aktų reikalavimus padarinius, arba jeigu per nustatytą terminą neįvykdytas privalomasis nurodymas ar nevykdomas privalomasis nurodymas, kurio įvykdymo terminas nenustatytas, surašytą aktą antstolis perduoda antstolio kontoros buveinės vietos apylinkės teismui. Sprendimo arba privalomojo nurodymo neįvykdymo klausimas išsprendžiamas teismo posėdyje. Apie teismo posėdžio laiką ir vietą pranešama išieškotojui ir skolininkui, tačiau jų neatvykimas nekliaudo išnagrinėti klausimą, kodėl neįvykdytas sprendimas ar privalomasis nurodymas. Teismas, nustatęs, kad skolininkas sprendimo arba privalomojo nurodymo neįvykdė, gali jam skirti iki trijų šimtų eurų baudą už kiekvieną uždelstą įvykdyti sprendimą arba privalomąjį nurodymą dieną išieškotojo naudai“.

CPK 771 straipsnio 6 dalis skirta asmeninio teismo sprendimo nevykdymo atvejams. Todėl nustačius, kad antstolis teikia prašymą skirti baudą tokiu pagrindu, kai teismo sprendimas yra piniginis, toks pareiškimas nenagrinėjamas pagal šio straipsnio nuostatas. Pavyzdžiui, teismų praktikoje nesvarstytas antstolio prašymas skirti baudą, nes „prievolė yra turтино pobūdžio (sprendimas ir juo patvirtinta taikos sutartis buvo susiję su nekilnojamojo turto ir turtinių teisių į nekilnojamąjį turtą perdavimu)¹⁹. Taip pat praktikoje nurodoma, kad „kai skolininkas asmeniškai turi įvykdyti teismo sprendimu nustatytą įpareigojimą ir dėl šios priežasties teismas pripažįsta, kad tokio įpareigojimo už skolininką negali įvykdyti išieškotojas, siekdamas užtikrinti teismo sprendimo įvykdymą, teismas turi teisę skirti teismo sprendimo neįvykdžiusiam asmeniui baudą išieškotojo naudai“²⁰. Ši sankcija taikoma priklausomai nuo atsakovo atliktinų veiksmų pobūdžio, t. y. kai „teismas įpareigoja skolininką atlikti ar nutraukti tokius veiksmus, kuriuos gali atlikti ar nutraukti išimtinai tik pats skolininkas (pvz., susijusius su tėvų pareigų vykdymu), arba juos atliekant kitiems asmenims, iš esmės keistūsi įvykdymo kokybę“²¹.

CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatyta sankcija atlieka kompensavimo funkciją ir

19 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-437/2013“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 7 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaieska/tekstas.aspx?id=48dbe16b-f04a-4d91-85ea-ad5676d986c1>.

20 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-348-611/2016“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. sausio 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaieska/tekstas.aspx?id=5124e891-eb6b-41bc-b353-6baf248b47ee>.

21 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-520/2013“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaieska/tekstas.aspx?id=92fb9f58-3eb2-4246-bdd5-16dccc2e436>.

skatina skolininką įvykdyti teismo sprendimą²². Toks šios sankcijos kompensacinis pobūdis yra vienas pagrindinių jos skirtumų nuo CPK 273 straipsnio 3 dalyje nustatytos baudos, kuri mokama į valstybės biudžetą. Teismų praktikoje nurodoma, kad „bauda, kurią teismas turi teisę skirti CPK 771 straipsnio 6 dalies pagrindu, yra vienas iš priverstinio teismo sprendimo vykdymo instrumentų, kuris yra naudojamas teisės aktuose nustatyta tvarka ir kurį skirti iki vykdymo proceso inicijavimo nėra teisinio pagrindo. Bauda skiriama už įsiteisėjusio teismo sprendimo, kuriuo užbaigtas bylos ginčas, nevykdymą, o ne už pažeidimus, padarytus nevykdant antstolio nurodymų iki teismo sprendimo dėl ginčo esmės vykdymo proceso, pavyzdžiui, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo“²³.

Galima pagrįstai teigti, kad „įstatymų leidėjas suteikė diskreciją teismui, nustatydami, kad skolininkas neįvykdė teismo sprendimo, nustatyti skiriamos baudos dydį, kuris ribojamas tik maksimalia suma“. Tačiau tai nereiškia, kad teismas, parinkdamas baudos dydį, nesaistomas jokių konkrečių kriterijų. Teismas turi „atsižvelgti į ginčo šalių teisinių santykių prigimtį, kilusius padarinius dėl teismo sprendimo neįvykdymo, jų poveikį išieškotojo ir visuomenės interesams, kokioms vertybėms ir kokiui mastu nutarties nevykdymas darė įtaką ir kaip tai paveikė skolininko ir išieškotojo turtinius interesus, ir kt.“²⁴. Taip pat teismas turi patikrinti, ar „nėra aplinkybių, kurios sudarytų pagrindą atleisti skolininką nuo paskirtos baudos ar kitokių neįvykdymo pasekmių taikymo“²⁵.

CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatyta sankcija skiriama už kiekvieną dieną, kai nevykdomas teismo sprendimas. Toks tęstinis šios sankcijos pobūdis rodo, kad už teisės pažeidimą, už kurį skiriama ši sankcija, yra tęstinio pobūdžio, t. y. tęsiasi kasdien. Atitinkamai tokia bauda skaičiuojama iki visiško teismo sprendimo įvykdymo. Tačiau CPK 771 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad „jeigu skolininkas antrą kartą ir daugiau kartų pažeidžia sprendimui įvykdyti nustatytus terminus ar toliau nevykdo privalomojo nurodymo, teismas skolininkui vėl pritaiko priemones, numatytas šio straipsnio 6 dalyje“. Iš šios teisės normos galima spręsti, kad skolininko atliekamas pažeidimas (sprendimo nevykdymas) nėra tęstinio pobūdžio ir toks pažeidimas gali būti atliekama pakartotinai, kelis kartus. Tačiau tokia situacija nėra galima, nes

22 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-67-313/2017“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 12 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=af8bdc39-9dee-4b8b-b861-d4b2250b85ff>.

23 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-62-695/2017“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 23 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=3116a171-60e3-4973-9dc8-7d2feacc4bc5>.

24 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-199-248/2017“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=ff5ae636-f132-4076-a543-34a606c1b264>.

25 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-315-684/2019“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 5 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=d3dedffb-d6dc-4dcf-9e6d-d1112a6b66c8>.

sprendimo nevykdymas visada yra tik tęstinio pobūdžio teisės pažeidimas.

Galima daryti prielaidą, kad toks CPK 771 straipsnio 6 ir 7 dalių nesuderinamumas kilo dėl netinkamos teisėkūros. Pradinėje CPK 771 straipsnio 6 dalies (tuo metu 5 dalies) redakcijoje nustatyta, kad „teismas, nustatęs, kad skolininkas sprendimo neįvykdė, gali jam skirti iki vieno tūkstančio litų dydžio baudą išieškotojo naudai ir nustatyti naują terminą sprendimui įvykdyti“. Tačiau Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo 2011 m. birželio 21 d. įstatymu Nr. XI-1480 minėtas straipsnis buvo pakeistas nurodant, kad „teismas, nustatęs, kad skolininkas sprendimo neįvykdė, gali jam skirti iki vieno tūkstančio litų dydžio baudą už kiekvieną uždelstą įvykdyti sprendimą dieną išieškotojo naudai“. Tai reiškia, kad įstatymų leidėjas iš esmės pakeitė minėtą sankciją, pakeitęs jos pobūdį iš vienkartinės į tęstinio pobūdžio. Tačiau pirminėje įstatymo redakcijoje CPK 771 straipsnio 6 dalyje (šiuo metu 7 dalis) nustatyta teisės norma „jeigu skolininkas antrą kartą ir daugiau kartų pažeidžia sprendimui įvykdyti nustatytus terminus, teismas vėl pritaiko skolininkui priemones, numatytas šio straipsnio 5 dalyje“ liko iš esmės nepakeista. Todėl šiuo metu susiklosto situacija, kai CPK 771 straipsnio 7 dalies taikymas, pakeitus CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytą sankciją, tapo neįmanomas. Siekiant teisinio aiškumo ir tikrumo, siūlytina pašalinti iš CPK 771 straipsnio 7 dalies žodžius „Jeigu skolininkas antrą kartą ir daugiau kartų pažeidžia sprendimui įvykdyti nustatytus terminus ar toliau nevykdo privalomojo nurodymo, teismas skolininkui vėl pritaiko priemones, numatytas šio straipsnio 6 dalyje“.

Apibendrinus manytina, kad CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatyta sankcija yra skirta skatinti skolininką vykdyti sprendimą ir kompensuoti skolininko patiriamą žalą dėl sprendimo nevykdymo gera valia (savanoriškai). Ši sankcija taikoma skolininkui tik nustačius, kad sprendimas nevykdomas dėl jo kaltės. Todėl, sprendžiant dėl šios sankcijos taikymo, svarbu nustatyti, ar sprendimas neįvykdytas dėl skolininko kaltės ar nuo jo nepriklausančių aplinkybių.

4. CPK 273 straipsnio 3 dalies ir CPK 771 straipsnio 6 dalies (ne)suderinamumo problematika

Tiek CPK 273 straipsnio 3 dalyje, tiek ir CPK 771 straipsnio 6 dalyje reglamentuojama asmeninio pobūdžio sprendimo priverstinio vykdymo tvarka ir sankcijos už jų nevykdymą. Praktikoje kyla klausimas: koks yra jų tarpusavio santykis ir kaip jos turi būti taikomos (suderinamos)? Ar galima teigti, kad šios sankcijos yra taikomos už tuos pačius teisės pažeidimus ir sukelia tokias pačias teises pasekmes? Ar teismas turi teisę taikyti abi sankcijas už to paties sprendimo nevykdymą? Ar tuo atveju, kai teismas sprendime nustato jo vykdymo tvarką ir sankciją už jo nevykdymą, antstolis turi kreiptis dėl baudos skyrimo ne tik CPK 771 straipsnio 2 dalyje, bet ir 771 straipsnio 6 dalyje nustatyta tvarka? Ar CPK 273 straipsnis yra skirtas tik vienkartinio pobūdžio baudos skyrimui už teismo sprendimo nevykdymą, kuri taikoma vieną kartą (vienkartinė, ne tęstinio pobūdžio bauda), o CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatyta sankcija taikoma už

tęstinius neteisėtus veiksmus (teismo sprendimo nevykdymą) už tam tikrą laiką. Įstatymas šių dviejų sankcijų suderinamumo klausimų nereglamentuoja.

Kasacinio teismo praktikoje sprendžiant minėtų CPK straipsnių taikymo klausimą nurodoma, kad „CPK 771 straipsnyje nustatytas teisinis reglamentavimas gali būti taikomas tik tuo atveju, jei vykdymo procese susiduriama su CPK 273 straipsnyje nurodyto teismo sprendimo neįvykdymu ar netinkamu vykdymu“²⁶. Tokios aiškinimo praktikos laikomasi ir vėlesnėje teismo praktikoje. Pavyzdžiui, nustatęs, kad nevykdoma teismo patvirtinta taikos sutartis, kurioje nustatytas nekilnojamojo turto ir turtinių teisių į nekilnojamąjį turtą perdavimas, kasacinis teismas sprendė, kad tokio sprendimo nevykdymui taikomos CPK 771 straipsnyje nustatytos pasekmės. Teismų praktikoje nurodoma, kad „<...> tiek CPK 273 straipsnio 3 dalyje, tiek 771 straipsnio 6 dalyje reglamentuojamos baudos yra skiriamos tuo pačiu pagrindu, t. y. už analogiško pobūdžio prievolės nevykdymą, <...> abi teisės normos reglamentuoja analogiškas baudas, kurios, atsižvelgiant į CPK 771 straipsnio 6 dalies aiškia nuostatą, skiriamos išieškotojo naudai“²⁷. Toks aiškinimas leidžia teigti, kad CPK 273 straipsnio 3 dalyje ir 771 straipsnio 6 dalyje reglamentuojamos baudos yra tokios pačios, atlieka tuos pačius tikslus ir net skiriamos tais pačiais pagrindais. Tačiau kyla klausimas: kam tokiu atveju įstatyme nustatytos dvi skirtingos sankcijos, taikytinos dėl asmeninio pobūdžio teismo sprendimo nevykdymo?

Vertinant minėtuose straipsniuose nustatytų teisės normų santykį per specialiosios ir bendrosios teisės normos santykį pripažįstama, kad „CPK 771 straipsnis pagal savo esmę ir turinį yra specialioji teisės norma, taikytina tik pirmiau nurodytų sprendimų neįvykdymo atveju. Specialiųjų teisės normų negalima taikyti analogijos būdu, nurodyto straipsnio norma neskirta sutartinės atsakomybės taikymo, jos sąlygų nustatymo ir netesybų dydžio klausimams“²⁸. Tai leidžia teigti, kad CPK 771 straipsnio 6 dalyje numatyta sankcija yra specialioji norma, kuri taikoma nesant kitų pagrindų (kitų sankcijų taikymo). Tačiau vėlesnėje kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad, sprendžiant CPK 273 straipsnio 3 dalies ir CPK 771 straipsnio 6 dalies taikymo suderinamumo klausimą, visų pirma reikia įvertinti šių sankcijų nustatymą ir paskyrimą. Sprendžiant dėl minėtų sankcijų atskyrimo pagal civilinio proceso stadijas nurodoma, kad pagal CPK 273 straipsnio 3 dalį už sprendimo nevykdymą skolininkui gali būti skiriama bauda, kurią teismas turi nustatyti sprendime dėl ginčo esmės.

26 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372/2010“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=553d482b-c013-437b-988e-02d2a22c01a1>.

27 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-213-248/2019“, LITEKO, 2023 m. vasario 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=5d696a7e-726a-48d6-97ab-9a92653e7046>.

28 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-437/2013“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 7 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=48dbe16b-f04a-4d91-85ea-ad5676d986c1>.

CPK 771 straipsnio 6 dalyje reglamentuojamas analogiškos baudos skyrimas vykdymo proceso metu²⁹.

CPK 273 straipsnio 3 dalyje nustatyta sankcija yra nustatoma teismo sprendimu, kuriuo šalių ginčas išsprendžiamas iš esmės. Tokios sankcijos teismo sprendime nustatymas reiškia, kad teismas sprendime turi motyvuotai pagrįsti, kodėl jis nusprendžia iš karto „išterpti“ į vykdymo procesą, ir nurodyti, kokia sankcija taikoma atsakovui dėl sprendimo nevykdymo. Taip siekiama informuoti skolininką apie jam gresiančias sankcijas, jeigu išieškotojui inicijavus vykdymo procesą jis gera valia neįvykdys sprendimo. Kita vertus, sankcija negali būti taikoma, jeigu sprendimas nevykdomas dėl priežasčių, nepriklausančių nuo skolininko valios (nėra jo kaltės). CPK 771 straipsnio 6 dalies taikymo atveju jau yra aiškus pats teismo sprendimo nevykdymo faktas, nes antstolis šią aplinkybę konstatuoja surašęs sprendimo nevykdymo aktą ir nusiunčia į teismui. Teismas tokiu atveju vertina, dėl kokių priežasčių sprendimas nėra įvykdytas.

Antra, skiriasi subjektai, kuriems skolininkas turi mokėti paskirtą sankciją. Skolininkas jam CPK 273 straipsnio 3 dalyje paskirtą sankciją moka į valstybės biudžetą (nors toks teisinis reglamentavimas kelia abejonių dėl jo pagrįstumo), o CPK 771 straipsnio 6 dalies pagrindu paskirta sankcija yra mokama išieškotojui. Taigi pirmuoju atveju skolininkui skiriama bauda yra skirta visų pirma skatinti jį įvykdyti teismo sprendimą ir nubausti už sprendimo nevykdymą, o antruoju atveju skolininkas ne tik skatinamas įvykdyti sprendimą, bet ir kompensuoja savo neteisėtai veiksmis padarytą žalą išieškotojui.

Trečia, kyla klausimas, ar, teismui nustačius baudą sprendime pagal CPK 273 straipsnio 3 dalį, antstolis turi teisę kreiptis dėl CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytos baudos skyrimo. Ar nepažeidžiamos vykdymo procese dalyvaujančių asmenų teisės, kai dėl sprendimo nevykdymo skolininkui būtų skiriamos dvi baudos? Minėta, kad subjektai, kuriems skolininkas paskirtas baudas pagal minėtus straipsnius turi mokėti, skiriasi (vienu atveju tai – valstybė, kitu – išieškotojas). Tai leistų svarstyti, kad tokios sankcijos gali būti skiriamos kartu. Tačiau kyla klausimas: ar pagrįsta būtų taikyti dvi teisinės sankcijas už to paties sprendimo nevykdymą? Priverstinis vykdymo procesas nėra skirtas nubausti skolininką, o sudaryti sąlygas veiksmingam vykdomųjų dokumentų įvykdimui. Nesant aiškaus CPK 273 straipsnio 3 dalyje ir 771 straipsnio 6 dalyje nustatytų sankcijų suderinamumo reglamentavimo kyla klausimų, kaip jos turėtų būti taikomos.

Šią minėtų sankcijų suderinamumo problemą atskleidžia kasacinio teismo praktikoje nagrinėta byla, kurioje nustatyta, kad antstolis kreipėsi į teismą dėl baudos atsakovui skyrimo pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį. Byloje nustatyta, kad atsakovas

29 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-213-248/2019“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 4 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresnimupaiska/tekstas.aspx?id=5d696a7e-726a-48d6-97ab-9a92653e7046>.

sprendimu buvo įpareigotas atlikti tam tikrus veiksmus³⁰ ir nustatė, kad jų neįvykdžius per teismo įpareigojimo nustatytą terminą, skolininkui skiriama 1158 Eur bauda. Atsakovas per nustatytą terminą sprendimo neįvykdė gera valia (savanoriškai). Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad byloje nėra duomenų, patvirtinančių sprendimo įvykdymą, todėl yra pagrindas suinteresuotam asmeniui už teismo sprendimo nevykdymą skirti baudą. Nustatydamas baudos dydį, teismas atsižvelgė į tai, kad iš skolininko jau yra išieškota 1158 Eur bauda, priteista sprendimu už teismo sprendimo neįvykdymą. Pirmosios instancijos teismas skyrė skolininkui baudą – po 5 Eur už kiekvieną uždelstą įvykdyti sprendimą dieną valstybės naudai. Taigi šiuo atveju pirmosios instancijos teismas baudą pagal CPK 273 straipsnio 3 dalį skyrė kaip vienkartinio, o ne tęstinio pobūdžio.

Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo skirtą baudą remdamasis tuo, kad pirmosios instancijos teismas skirdamas baudą neįvertino sprendimo nevykdymo priežasčių, o būtent – žemės bendraturtės atsisakymo duoti sutikimą statinio rekonstrukcijai, pasaulinės pandemijos. Taip pat skolininkas ėmėsi visų nuo jo priklausančių veiksmų, kad teismo įpareigojimas dėl projektinės dokumentacijos parengimo būtų įvykdytas. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad antstolis, pakartotinai kreipdamasis į teismą dėl baudos skolininkui skyrimo, piktnaudžiavo teise kreiptis į teismą, nes dėl to paties dalyko jau vieną kartą baudą paskirta, todėl antstolis turi atlyginti skolininko patirtas bylinėjimosi išlaidas (800 Eur). Antstolis, nesutikdamas su sprendimu atlyginti skolininkui jo patirtas bylinėjimosi išlaidas, kasaciniu skundu, skundė sprendimo dalį dėl iš jo priteistų bylinėjimosi išlaidų, argumentuodamas tuo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė CPK 273 straipsnio 3 dalies, 771 straipsnio 6 dalies nuostatas ir nepagrįstai sprendė, kad jis piktnaudžiavo procesu. Kasacinis teismas sprendė CPK 273 straipsnio 3 dalies ir 771 straipsnio 6 dalies taikymo suderinamumo problemą, kai skolininkui jau yra paskirta sprendime nustatyta bauda, bet jam sprendimo nevykdant antstolis kreipiasi dėl baudos skyrimo jau 771 straipsnio 6 dalies pagrindu. Kitaip tariant, kasaciniame teisme buvo keliamas teisės aiškinimo klausimas: ar abiejų šių sankcijų skyrimas dėl to paties sprendimo nevykdymo reiškia skolininko dvigubą nubaudimą?

Atskirdamas minėtas sankcijas kasacinis teismas nurodė, kad „CPK 273 straipsnio 3 dalies pagrindu skolininkui skiriama sankcija už laikotarpį, kuris teismo sprendime nurodytas kaip jo įvykdymo terminas, šiuo terminu teismo sprendimo neįvykdžius, o CPK 771 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta sankcija nukreipta į ateitį skolininkui tęsiant

30 Per 3 mėnesius nuo sprendimo įsiteisėjimo dienos teisės aktų nustatyta tvarka pertvarkyti projektinę dokumentaciją, nurodant tinkamą atliekamų statybos darbų rūšį, kartu pateikiant visus atitinkamai statybos rūšiai privalomus turėti dokumentus, ir gauti statybą leidžiantį dokumentą; jeigu per 3 mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos statybą leidžiantis dokumentas garažo su kūrybinėmis dirbtuvėmis rekonstrukcijos darbams nebus gautas, įpareigoti skolininką per 2 mėnesius, skaičiuotinus nuo minėtų 3 mėnesių termino pasibaigimo dienos, savo lėšomis išardyti pertvarkytas ar perstatytas garažo su kūrybinėmis dirbtuvėmis dalis ir sutvarkyti statybvietę.

pažeidimą³¹. Taigi teismas sankcijas atskyrė pagal jų taikymą laike, CPK 273 straipsnio 3 dalyje numatytą sankciją siedamas su retrospektyviu teismo sprendimo neįvykdymo konstatavimu ir nubaudimu už jau atliktus neteisėtus veiksmus, o CPK 771 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą sankciją siejo su perspektyviniu vertinimu – teismo sprendimo neįvykdymu ateityje. Šioje byloje kasacinis teismas nenustatęs, kad antstolis, kreipdamasis į teismą su prašymu taikyti skolininkui CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytą sankciją, panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį dalyje, kuria iš antstolio skolininko naudai priteista 800 Eur bylinėjimosi apeliacinės instancijos teisme išlaidų atlyginimo.

Ši kasacinio teismo nutartis atskleidžia, kad CPK 273 straipsnio 3 dalyje ir 771 straipsnio 6 dalyje nustatytų sankcijų taikymas dėl to paties sprendimo nevykdymo iš esmės yra galimas. Kitaip tariant, tuo atveju, kai skolininkas nevykdo teismo sprendimo, kuriame nustatyta ir bauda už jo nevykdymą ir ši bauda skiriama, antstolis turi teisę, nustatęs reikšmingas aplinkybes, kreiptis į teismą dėl CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytos sankcijos taikymo. Tačiau siekiant teisinio aiškumo ir tikrumo siūlytina spręsti dėl galimo minėtų sankcijų taikymą reglamentuojančių teisės normų pakeitimo, aiškiai nurodant, kaip jos turėtų būti taikomos kartu (ar nurodant, kad toks jų taikymas negalimas).

5. Teismo nutarčių dėl asmeninio pobūdžio laikinųjų apsaugos priemonių taikymo problema

CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatyta speciali skolininkui taikoma sankcija už asmeninio pobūdžio teismo sprendimų nevykdymą. Šioje teisės normoje vartojamas būtent teismo sprendimo kaip procesinio dokumento terminas, kuris leidžia teigti, kad ši sankcija taikytina būtent už tokio pobūdžio teismo sprendimo nevykdymą. Toks aiškinimas yra suderinamas ir su skiriamos sankcijos tikslais, nes skolininkui nevykdant sprendimo gali būti pažeidžiamas išieškotojo materialinis interesas ir jam turi būti kompensuojama už tokius skolininko neteisėtus veiksmus.

Teismų praktikoje kyla klausimas, ar ši sankcija taikytina dėl nutarties dėl asmeninio pobūdžio laikinųjų apsaugos priemonių (toliau – LAP) taikymo nevykdymo. Kai kurios LAP yra iš esmės asmeninio pobūdžio, siejamos su konkrečių veiksmų atlikimu, kuriuos gali atlikti konkretus asmuo, kurio atžvilgiu tokios priemonės yra taikomos. Tokios LAP yra reglamentuojamos CPK 145 straipsnio 1 dalies 6, 7, 8 ir 12 punktuose³². Atitinkamai CPK 145 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad už minėtų

31 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-205-421/2022“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 22 d., <https://litekoteismai.lt/viesaspresdimupaieska/tekstas.aspx?id=583e2c14-3616-40f3-b0a7-340404d2b809>.

32 Šios priemonės yra „draudimas atsakovui dalyvauti tam tikruose sandoriuose arba imtis tam tikrų veiksmų; draudimas kitiems asmenims perduoti atsakovui turtą arba vykdyti kitas prievoles; išimtiniais atvejais draudimas atsakovui išvykti iš nuolatinės gyvenamosios vietos ir (arba) draudimas išvežti vaiką iš nuolatinės gyvenamosios vietos be teismo leidimo; įpareigojimas atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti“.

LAP nustatytų apribojimų „pažeidimą kaltiems asmenims teismo nutartimi gali būti skiriama iki trijų šimtų eurų bauda už kiekvieną pažeidimo dieną. Be to, ieškovas turi teisę išieškoti iš tų asmenų nuostolius, atsiradusius dėl teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių neįvykdymo“. Tai reiškia, kad CPK 145 straipsnio 9 dalyje yra nustatytos dvi teisinės priemonės, taikytinos asmeniui, nevykdančiam nutarties, kuria taikomos asmeninio pobūdžio LAP:

- *teismo skiriama bauda*. Tokia bauda atlieka atgrasomąją ir skatinančiąją funkcijas, nes skatina asmenį laikytis LAP nustatytų reikalavimų. Bauda yra mokama į valstybės biudžetą. Tačiau tokia bauda neatlieka kompensacinės funkcijos, t. y. nėra kompensuojamas kitos ginčo šalies galimai patiriami nuostoliai dėl tokios priemonės nevykdymo;
- *teisė reikalauti atlyginti nuostolius*. Ieškovas, kurio naudai priimtos LAP, turi teisę kreiptis į teismą, reikalaujamas jam priteisti nuostolius, kurie kilo dėl nutarties dėl LAP taikymo nevykdymo. Taip įstatymas suteikia teisę ieškovui į konkrečią gynbos priemonę, paremtą deliktinės civilinės atsakomybės taikymu. Ieškovas, reikalaujamas atlyginti tokią patirtą žalą, turėtų įrodyti konkrečius nuostolius, jo patirtus dėl nutarties dėl LAP taikymo. Manytina, kad tokį reikalavimą ieškovas galėtų pareikšti toje pačioje civilinėje byloje, kurioje buvo pritaikyti LAP. Teismas, išsprendęs galutinį sprendimu ieškovo ieškinio pagrįstumo klausimą, atitinkamai turėtų išspręsti ir klausimą dėl minėtų nuostolių atlyginimo. Toks reikalavimas iš esmės laikytinas išvestiniu iš ieškovo pagrindinio (pagrindinių) reikalavimo (reikalavimų). Tai reiškia, kad patenkinus pagrindinį ieškinio reikalavimą, teismas turėtų spręsti ir dėl nuostolių atlyginimo. Tačiau pagrindinio reikalavimo netenkinus, reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo galėtų būti nesprendžiamas, nes nebeliktų LAP užtikrinamo ieškovo intereso.

Taigi įstatymas nustato, kad nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAP taikymo nevykdymas gali būti pagrindas skirti ją nevykdančiam asmeniui baudą ir (ar) priteisti ieškovo patirtus nuostolius. Tokios baudos taikymas yra sankcija už teismo sprendimo (nutarties) privalomumo principo pažeidimą, o nuostolių priteisimas yra ieškovui mokama kompensacija dėl nuostolių, kurios jis patyrė dėl tokios nutarties nevykdymo. Toks CPK 145 straipsnio 9 dalyje nustatytas dviejų sankcijų mechanizmas yra pakankamas ir užtikrina nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAP nevykdymo sukeltas neigiamas teises pasekmes.

Tačiau teismų praktikoje sankcijų, taikomų dėl nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAP nevykdymo, taikymas ir aiškinimas nėra vienareikšmiškas ir vertinamas skirtingai.

Teismų praktikoje sprendžiama, kad jeigu skolininkas nepateikia antstoliui informacijos apie nutarties dėl LAP įvykdymą, tokiu atveju „<...> antstoliui atsiranda teisinis pagrindas pripažinti, kad skolininkas įpareigojimo atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, kuriuos gali atlikti arba nutraukti tiksliai pats skolininkas, neįvykdė ir atlikti procesinius veiksmus, nustatytus CPK 771 straipsnyje, – surašyti Sprendimų,

įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą ir jį perduoti antstolio kontoros buveinės vietos apylinkės teismui sprendimo neįvykdymo klausimui išspręsti. Teismo posėdyje sprenddamas sprendimo neįvykdymo klausimą teismas turi nustatyti, ar skolininkas tikrai neįvykdė sprendimo, ir tik konstatavęs, kad sprendimas neįvykdytas, teismas gali skirti skolininkui baudą (CPK 771 straipsnio 5 dalis)³³. Tačiau kitoje byloje kasacinis teismas pripažino, kad „<...> bauda pagal CPK 771 straipsnio 5 dalį skiriama už įsiteisėjusio teismo sprendimo, kuriuo užbaigtas bylos ginčas, nevykdymą, o ne už pažeidimus, padarytus nevykdant antstolio nurodymų iki teismo sprendimo vykdymo proceso, pavyzdžiui, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo“³⁴.

Vėlesnėje kasacinio teismo praktikoje išplėstinė teisėjų kolegija, sprenddama dėl CPK 145 straipsnio 9 dalyje ir 771 straipsnio 6 dalyje nustatytų sankcijų taikymo sprendė, kad „<...> tais atvejais, kai asmuo, įpareigotas teismo nutartimi vykdyti laikinąją apsaugos priemonę, kurią gali įvykdyti tik tai jis pats, nevykdo šios teismo nutarties, laikinųjų apsaugos priemonių įvykdymu suinteresuotas asmuo gali kreiptis tiesiogiai į teismą su pareiškimu dėl baudos paskyrimo teismo nutartimi įpareigotam asmeniui CPK 145 straipsnio 9 dalies tvarka arba į antstolį dėl teismo nutarties priverstinio vykdymo CPK 145 straipsnio 9 dalies, 152 straipsnio 6 dalies, 771 straipsnio nustatyta tvarka“³⁵. Tai reiškia, kad kasacinis teismas nustatė dvi galimas ieškovo gynybos priemones atsakovui nevykdant teismo nutarties dėl LAP nevykdymo: i) kreiptis į teismą dėl baudos skyrimo CPK 145 straipsnio 9 dalies pagrindu, ii) kreiptis į antstolį dėl teismo nutarties priverstinio vykdymo CPK 145 straipsnio 9 dalies, 152 straipsnio 6 dalies, 771 straipsnio nustatyta tvarka. Taip teismas suteikė dvi atskiras gynybos priemones (sankcijų taikymą) prieš asmenį, nevykdančią teismo nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAT taikymo.

Vertinant minėto sprendimo motyvus ir tokią išvadą matyti, kad vienas esminių tokio aiškinimo argumentų yra CPK 152 straipsnio 6 dalyje nustatyta taisyklė, kad šiame skyriuje nurodytas nutartis antstoliai vykdo teismo sprendimams vykdyti nustatyta tvarka. Be to, iš esmės panaši kaip minėtoje byloje suformuota taisyklė yra nustatyta Sprendimų vykdymo instrukcijoje, kurios 47 punkte nustatyta, kad „vykdant asmeninio pobūdžio teismo sprendimus, susijusius su uždraudimu vykdyti tam tikrą veiklą arba įpareigojimu atlikti tam tikrus veiksmus, nesusijusius su turto ar lėšų perdavimu, kai skolininkas per teismo sprendime arba antstolio raginime nustatytą

33 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3-415/2015“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 4 d., <https://litemko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f602ddb2f-2fc6-459a-9c65-3164a7f289ee>.

34 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-62-695/2017“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 23 d., <https://litemko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3116a171-60e3-4973-9dc8-7d2feacc4bc5>.

35 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-199-248/2017“, LITEKO, žiūrėta 2023 m. vasario 4 d., <https://litemko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ff5ae636-f132-4076-a543-34a606c1b264>.

terminą sprendimo neįvykdo, antstolis surašo sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą ir kreipiasi į teismą CPK 771 straipsnyje nustatyta tvarka“. Tokia pat tvarka kreipiamasi į teismą, kai nevykdomas asmeninio pobūdžio teismo sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

Tokia formuojama kasacinio teismo praktika ir Sprendimų vykdymo instrukcijos 47 punkte įtvirtinta nuostata dėl nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAP taikymo vykdymo kelia klausimų. Kyla klausimas: ar teismai pagrįstai siūlo taikyti CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytą išieškotojo teisių gynbos priemonę, kai atsakovas nevykdo nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAP taikymo? Ar tokiu atveju yra suderinama nutarties nevykdymo pasekmėms prilyginti sprendimo nevykdymo pasekmės ir jas taikyti tuo pačiu metu? Ar pagrįstai teismų praktikoje ir teisiniame reguliavime nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAP nevykdymo taikytinos CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytos pasekmės?

Pirma, CPK 771 straipsnio 6 dalyje yra nustatyta speciali sankcija, taikoma už asmeninio pobūdžio sprendimo nevykdymą. Tais atvejais, kai įstatymas suteikia teismui teisę skirti konkrečią sankciją (baudą), ji įprastai taikoma konkrečioje proceso stadijoje, atsižvelgiant į jos tikslus ir proceso eigą. Pavyzdžiui, teismas posėdyje turi teisę skirti baudą remdamasis CPK 106 straipsniu. Atitinkamai CPK 771 straipsnyje reglamentuojamas sprendimų, t. y. galutinių teismo priimtų individualių teisės taikymo aktų nevykdymo, pasekmės priverstinio vykdymo proceso metu. Sistemaiškai aiškinant CPK teisės normas darytina išvada, kad CPK 145 straipsnio 9 dalyje nustatyta sankcija yra skirta būtent tik konkrečių joje nurodytų nutarčių nevykdymui, o ne kitų procesinių teismo sprendimų nevykdymo atveju. Ji siejama su konkretaus procesinio dokumento – teismo nutarties, kuria nustatytos asmeninio pobūdžio LAP, nevykdymu. Tokia nutartis yra skirta užtikrinti bendruosius LAP taikymo tikslus (užtikrinti galimai patenkinto ieškinio efektyvų vykdymą). Atitinkamai, atsižvelgiant į CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytą specialios sankcijos (baudos) pobūdį, ji neturėtų būti taikoma kaip bendroji taisyklė dėl nutarčių dėl LAP vykdymo pagal CPK 152 straipsnio 6 dalį.

Antra, CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatyta sankcija, visų pirma, atlieka kompensuojamą funkciją, nes ji skiriama būtent išieškotojui. CPK 145 straipsnio 9 dalyje nustatyta bauda atlieka skatinamąją ir baudimo funkciją, nes nesant aiškaus nurodymo, kad ji mokama ieškovui, ji turi būti mokama į valstybės biudžetą. Toks teisinis reguliavimas yra pagrįstas, nes teismo nutarties dėl LAP taikymo nevykdymas yra teismo sprendimo privalomumo pažeidimas. Tačiau teismo nutartimi, kuria taikomos LAP, sprendžiamas tik procesinio pobūdžio klausimas – CPK 144 straipsnio 1 dalyje nurodytų LAP taikymo sąlygų nustatymas. Tokia nutartimi, skirtingai nei teismo sprendimu, šalių ginčas nėra išspręstas iš esmės ir nėra sukeliama materialinės teisinės pasekmės, kurios kiltų teismui patenkinus ieškinį.

Trečia, CPK nustatytos specialios nutarties, kuria taikytos neturtinio pobūdžio LAP, nevykdymo taisyklės. CPK 145 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad „už šio straips-

nio 1 dalies 6, 7, 8 ir 12 punktuose nustatytų apribojimų pažeidimą kaltiems asmenims teismo nutartimi gali būti skiriama iki trijų šimtų eurų bauda už kiekvieną pažeidimo dieną. Be to, ieškovas turi teisę išieškoti iš tų asmenų nuostolius, atsiradusius dėl teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių neįvykdymo“. Taigi minėtame straipsnyje nustatyta sankcija atsakovui už nutarties, kuria taikytos LAP nevykdymo (baudos skyrimas) ir ieškovo kompensacijos mechanizmas (nuostolių atlyginimas).

Be to, neaiškus CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytos sankcijos taikymas ją priteisiant ieškovui dėl to, kad atsakovas nevykdo teismo nutarties, kuria taikytos asmeninio pobūdžio LAP. Tokioje civilinio proceso stadijoje dar nėra aišku, ar ieškovo ieškiny bus patenkintas ir kokios civilinių teisių gynybos priemonės gali būti taikomos jį patenkinus. Pritaikius CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytą sankciją ginčo nagrinėjimo stadijoje, kyla grėsmė, kad ieškovui bus nepagrįstai mokama kompensacija, nors dar nėra aiškus galutinis civilinės bylos rezultatas. Tokiu atveju taip pat kiltų klausimas: iki kokio momento turėtų būti taikoma minėta sankcija? Kaip turėtų būti grąžinama atsakovo sumokėta ieškovui baudos suma, jei ieškiny būtų atmetas ir (ar) būtų pripažinta, kad LAP buvo taikytos nepagrįstai? Susidarytų situacija, kai, ieškovui CPK 771 straipsnio 6 dalies pagrindu priteistus nuostolių atlyginimą, bet atmetus ieškovo ieškinį, kiltų teisinis neaiškumas, neapibrėžtumas.

Nurodyti argumentai leidžia abejoti, ar kasacinio teismo formuojama praktika taikant CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytą sankciją dėl nutarties, kuria nustatytos asmeninio pobūdžio LAP, nevykdymas ir Sprendimų vykdymo instrukcijos 47 punktą, įtvirtinantis atitinkamą nuostatą, yra pagrįsti. CPK 149 straipsnio 9 dalyje nustatyta sankcija už šiame straipsnyje nurodytų taikomų nutarčių dėl LAP taikymo nevykdymą yra savarankiška ir nuo priverstinio vykdymo procese nepriklausoma teisinė priemonė, kuria atsakovui taikoma sankcija dėl teismo nutarties privalomumo pažeidimo ir taip pat sukuriama ieškovo interesų apsaugos mechanizmas. Šiuo straipsniu neginamos tos teisinės vertybės (materialinis interesas), kurios ginamos priverstinio vykdymo procese, kai yra vykdomas vykdomasis dokumentas. Todėl siekiant teisinio aiškumo ir tikrumo, tinkamo sankcijų, taikomų (baudų) taikymo civiliniame ir priverstinio vykdymo procese atskyrimo, siūlytina už CPK 145 straipsnio 1 dalies 6, 7, 8 ir 12 punktuose nustatytų ir teismo nutartimi taikytų LAP nevykdymą, esant poreikiui, taikyti tik CPK 149 straipsnio 9 dalyje nustatytą sankciją ir (ar) žalos atlyginimo institutą.

Išvados

1. Asmeninio pobūdžio sprendimais laikomi tokie, kuriuos dėl teismo taikytos pažeistų subjektinių teisių gynybos gali atlikti tik pats atsakovas (skolininkas). Tokiu atveju teismas, patenkinęs ieškovo ieškinį, rezoliucinėje sprendimo dalyje turi konkrečiai ir tiksliai nurodyti, kokius veiksmus turi atlikti atsakovas. Pagrindinis kriterijus, atskiriantis tokių ir asmeninių sprendimų vykdymą, yra būtent sprendimo vykdymo neatsiejamumas nuo asmens, kuris

- pagal sprendimą ir turi atlikti konkrečius veiksmus (susilaikyti nuo jų atlikimo). Tik tuo atveju, kai sprendimą įvykdo pats skolininkas, laikoma, kad jis įvykdytas tinkamai.
2. CPK 273 straipsnio 3 dalyje reglamentuojama sankcija turėtų būti taikoma tada, kai dėl ginčo teisinio santykio reikšmės, ypatumų tikslinga nustatyti konkrečią sprendimo vykdymo tvarką ir sankciją už jo nevykdymą. Tokios sprendimo vykdymo tvarkos nustatymas yra išankstinis „įsiterpimas“ į prievartinį sprendimo vykdymą. Nesant aiškiai nustatytos taisyklės, kad CPK 273 straipsnio 3 dalies pagrindu paskirta bauda gali būti mokama išieškotojui, laikytina, kad šiame straipsnyje nustatyta ir teismo CPK 771 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka paskirta bauda yra mokama į valstybės biudžetą. Tačiau toks teisinis reguliavimas kelia abejonių, todėl siūlytina svarstyti CPK 273 straipsnio 3 dalies pakeitimą, kuriuo šiame straipsnyje būtų nustatyta, kad teismo paskirta bauda skiriama išieškotojo naudai.
  3. CPK 771 straipsnio 7 dalies taikymas, pakeitus CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytą sankciją, tapo neįmanomas. Siekiant teisinio aiškumo ir tikrumo siūlytina pašalinti iš CPK 771 straipsnio 7 dalies žodžius „*Jeigu skolininkas antrą kartą ir daugiau kartų pažeidžia sprendimui įvykdyti nustatytus terminus ar toliau nevykdo privalomojo nurodymo, teismas skolininkui vėl pritaiko priemones, numatytas šio straipsnio 6 dalyje*“.
  4. Nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAP taikymo nevykdymas gali būti pagrindas skirti ją nevykdančiam asmeniui baudą ir (ar) priteisti ieškovo patirtus nuostolius. Tokios baudos taikymas yra sankcija už teismo sprendimo (nutarties) privalomumo principo pažeidimą, o nuostolių priteisimas yra ieškovui mokama kompensacija dėl nuostolių, kurios jis patyrė dėl tokios nutarties nevykdymo. Toks CPK 145 straipsnio 9 dalyje nustatytas dviejų sankcijų mechanizmas yra pakankamas ir užtikrina nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAP nevykdymo sukeltas neigiamas teises pasekmes.
  5. Kasacinio teismo formuojama praktika taikant CPK 771 straipsnio 6 dalyje nustatytą sankciją dėl nutarties, kuria nustatytas nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAP (CPK 145 straipsnio 1 dalies 6, 7, 8 ir 12 punktai) nevykdymas ir Sprendimų vykdymo instrukcijos 47 punktą, įtvirtinantis atitinkamą nuostatą, kelia abejonių dėl jų pagrįstumo. CPK 145 straipsnio 9 dalyje nustatyta savarankiška sankcija, taikoma už asmeninio pobūdžio nutarties dėl LAP taikymo nevykdymą. Tai yra specialaus pobūdžio sankcija, kuri neturi būti tapatinama su sankcija, taikoma dėl asmeninio pobūdžio teismo (galutinio) sprendimo nevykdymo. Atitinkamai asmeniui, nevykdančiam nutarties dėl asmeninio pobūdžio LAP taikymo, turėtų būti taikoma tik CPK 145 straipsnio 9 dalyje nustatyta sankcija.

THE COERCIVE ENFORCEMENT OF NON-PECUNIARY (PERSONAL) JUDGMENTS

Remigijus Jokubauskas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Vigintas Višinskis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This article analyzes the problems of enforcement of non-pecuniary (personal) judgments. Such judgments are characterized by a specific coercive enforcement procedure, as it can only be executed by a specific person (debtor), and ordinary enforcement measures are generally not applied. The legal acts regulating the forced enforcement process determine several sanctions that the court has the right to apply to a debtor who does not comply with a personal court decision. Such sanctions are regulated in Article 145(9), Article 273(3), and Article 771(6) of the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania. In court practice, a number of questions arise regarding the interpretation and application of the bases of these sanctions and their mutual compatibility. This article examines the cases in which the court should apply the sanctions established in the aforementioned articles and how their application allows the goals of the enforcement proceedings to be achieved. The article raises the question of whether the grounds for the application of these sanctions are adequately regulated, or whether the judicial practice interpreting them is justified.*

Keywords: *enforcement, non-pecuniary (personal) judgment, fine in coercive enforcement proceedings*

Remigijus Jokubauskas, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto lektorius, socialinių mokslų (teisė) daktaras. Mokslinių tyrimų sritys: nemokumo teisės, vykdymo procesas, tarptautinė privatinė teisė.

Vigintas Višinskis, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto profesorius, socialinių mokslų (teisė) daktaras. Mokslinių tyrimų sritys: nemokumo teisės, vykdymo procesas, tarptautinė privatinė teisė.

Remigijus Jokubauskas, Lecturer at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University, doctor of social sciences (Law). Research interests: insolvency law, enforcement procedure, private international law.

Vigintas Višinskis, Professor at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University, doctor of social sciences (Law). Research interests: insolvency law, enforcement procedure, private international law.